

„*Böcsülítők* egymást? én nem *böcsülöm*, mer együtt katonáskottam vele“.

Bögyösködik. — Feszeleg, büszkélkedik, kifeszíti a mellét (bögyét). „A lánya is annyira *bögyösködik*, hogy majd eltörik a nyaka“.

Böncsök. — Kis fürt szőlő. Rosszul fejlett, hitvány szőlő. „Lelketlen embőr ez a szomszéd, mégcsak egy *böncsök* szőlőt sé adott ennek a gyerekeknek“.

Böngé. — A szüret után a szőlőben otffelejtt szőlőfürt. Az itteni jogszokás szerint ezt a *böngét* bárki megtalálja, magának megtarthatja. Szoktak szüret után gyerekek, vagy szegényebb népek a szőlőhegyekbe kilátogatni, *böngézni*. „Olyan sémmirevaló szödők vótak nálam az idén, hogy a fele termésőmet *böngének* hatták“.

(Folytatjuk).

Kiss László.

S Z E M L E

Kniezsa István: Pseudorumänen in Pannonien und in den Nordkarpathen.

Az oláh nemzeti tudományok, értve ezen elsősorban az ő nyelv- és történettudományukat, még ma is azon a színvonalon vannak, amelyen nálunk száz évvel ezelőtt Horvát István tudománya állott, akinek tudvalevőleg nem az igazság tárgyilagos kutatása, hanem a magyar nemzet egykori nagyságának, dicső voltának a tudomány segítségével való (ha török — ha szakad) bizonyítása volt a főcélja. Míg azonban nálunk a komolyabb emberek már akkor is csak mosolyogtak Horvát István erőlködésein, addig az oláhoknál nemesak hogy még ma is Horvát István módszerét követi (igen-igen csekély kivétellel) minden nyelvész és történész, hanem az egész oláh nemzet üdviválgása kíséri az ő tudományos mezbe burkolt hazafiáskodásukat. A bukaresti Tudományos Akadémia pl., amely pedig a tudomány művelésére volna hivatva, nem szégyelte nemrég, 1933-ban, kiadni Dr. Dragănu Miklósnak, a kolozsvári (persze oláh) egyetem tanárának(!) egy olyan munkáját (Româniî în veacurile IX—XIV. pe baza toponimiei și a onomasticeî = Az oláhok a IX—XIV. sz.-ban a helynevek és személynévek alapján), melyben ő — meg nem elégedve azzal, amit más oláh „tudósok“ ő elötte már százszor „bebizonyítottak“, hogy t. i. az erdélyi oláhok nem a XIII. sz. óta szivárogtak be hegyi pásztorokként Erdélybe, hanem Traján ott maradt római katonáinak utódai — azt akarja bizonyítani, hogy még Dunántúl és az északi Kárpá-

tok déli lejtőin is oláhok laktak a magyar honfoglalás korában, sőt még azon túl is a XIV. sz.-ig. De nemcsak, hogy egyszerűen csak laktak e vidékeken, hanem a római légiók kora óta folytatólagosan fenntartott katonai szervezetekben laktak ott! Hogy milyen ez a bizonyítás, arra ime néhány példa:

Bács megye neve szerinte a 'juhászgazda' jelentésű oláh *baciu*-ból származna, ami persze azt bizonyítaná, hogy ott sok oláh juhász élt. Tehát nem tudja vagy egyszerűen elhallgatja, hogy a magyar *Bács*-nak régebben *Báhacs* alakja volt, amely semmiképpen sem származhatik az oláh *baciu* szóból. — Az ó-magyar *Buzád* személynév, amely nyilvánvalóan olyan képzésű, mint a szintén ó-magyar *Árpád*, *Kölesd*, *Rozsd* nevek, szerinte az 'előreálló alakú' jelentésű oláh *buzat*-ból való. — A magyar *Csonka* személynév szerinte nem a magyar *csonka*-ból, hanem az oláh *ciunk*-ból vált személynévvé. — Az erdős vidékeken igen gyakori *Ardó* helynév (pl. *Fekete-*, *Hidvég-*, *Nyárs-*, *Szöllös-*, *Vég-Ardó*) szerinte nem az 'erdőőr' jelentésű régi *erdő-óvó* összetételből lett, holott ezt e helynevek nyelvelékekbeli régibb alakjai napnál fényesebben mutatják, hanem oláh jövevényező, tehát ott mindenütt oláhok laktak. — A trencsénmegyei *Csaca* nem tót személynévből lett, hanem a 'pára, kőd' jelentésű oláh *ceața*-ból, holott ebből a szóból oláh vidékeken sem lett sehol helynév. — A szepesmegyei *Poprád*, régebben *Paprád* folyó neve nem a 'páfrány' jelentésű magyar *paprád* tájszóból lett, hanem — risum teneatis amici! — a 'Radu pap' jelentésű oláh *popă Radu*-ból! — Órák hosszat lehetne folytatni ezeknek a mulatságos oláh etimológiáknak a felsorolását, de azt hiszem, hogy ennyiből is megítélhetik olvasóink, hogy milyen tudományos színvonalon áll az oláh nyelvtudományunk ez a „representativ work“-je.

Kniezsa István, a mi kitűnő képzettségű szlavistánk, most a fent jelzett címen egy egész könyvet írt Dragănu állításának cáfolására. (Megjelent az Archivum Europa I. és II. évfolyamában, de külön kötetként is). Az eredmény természetesen — megsemmisítő! Az olvasó egyik ámulásból a másikba esik annak láttára, hogy mekkora tudatlansággal mert hozzáfogni Dragănu ilyen nehéz kérdések tárgyalásához, és hogy milyen vakmerően ítél olyan tudományos kérdésekről, amelyekhez még csak nem is konyít. Hogy megérdemelte-e ennek az oláh Horvát Istvánnak megcáfolása azt az óriási nagy munkát és fáradságot, melyet Kniezsa erre áldozott, azon mindenesetre lehetne vitatkozni. De talán mégis igazat kell adnunk a szerzőnek abban, hogy szükséges volt ez a külföldi tudósokra való tekintettel, mert Dragănu munkájának értékéről csak az alkothat magának tudományos véleményt, akinek az oláhon kívül még a magyar és a szláv nyelvészet terén is alapos szakismeretei vannak. (Ezért adta ki munkáját, nagyon helyesen, németül). Én magam még külön is örvendek annak, hogy Kniezsa ilyen bőven foglalkozott e kérdésekkel, mert csak ebből a munkájából ismertem meg teljesen az ő tudományos képességeit. Kellems meglepetésemre ugyanis azt láttam e munkájából, hogy nemcsak igen képzett szlavista, amiről már eddig is tudtam, hanem hogy a magyar és az oláh nyelvészet terén is elsőrendű a képzettsége. Nem szégyellem bevallani, hogy bár nem vagyok mai gyerek a magyar nyelvtudomány terén, sok olyan magyar nyelvtörténeti tény

találtam e munkájában, amelyek én előttem eddig teljesen ismeretlenek voltak. És viszont csak nagyon kevés olyan magyarázatot vagy állítást, melyeket nem helyeselhetek.

Horger Antal.

Alföldi András: Medve kultusz Euráziában. Nyelvtud. Közlemények, L. (1936) 1—17.

Alföldi András sok szempontból érdekes cikkében arra a megállapításra jut, hogy a finnugor népek medve kultusza, amelynek formái teljesen megegyeznek indogermán népek medve kultuszával, egy egész Euráziát átfogó letűnt műveltségi fok maradványa, ami azt jelenti, hogy a medvetisztelet a matriarchális társadalmi szervezetben gyökerezik. A medve kultusznak a matriarchátussal való kapcsolatát már korábban több etnológus megállapította. Ezen körülmények felismerésének a finnugor és különösen a magyar nép őstörténete szempontjából is nagy jelentősége van, amire azonban tanulmányában Alföldi már nem terjeszkedik ki. Ismeretes ugyanis, hogy a matriarchális társadalmi szervezet gazdasági életformája mindenütt a növénytermesztés volt, illetve, hogy a matriarchátus az ősi női növénytermesztésben gyökerezik. Így tehát a medve kultusz is egy közvetett bizonyíték lehet arra nézve, hogy a finnugor népek már ismerték a földművelésnek valaminő primitív formáját, amint azonban erre világos közvetlen nyelvi és archeológiai bizonyítékaink is vannak. Tudjuk, hogy a legközelebbi rokon népek életében a medve kultusznak a legújabb időkig nagy szerepe volt, amiből azonban az ősmagyar nép medve kultuszára is következtethetünk. Ennek egy bizonyítéka lehet az a körülmény is, hogy a *medve* szó a magyarban szláv eredetű: az állat eredeti magyar neve ugyanis valószínűleg tabuálva volt, ami azt jelenti, hogy nem volt szabad kiejteni. Azonban így volt ez germán és szláv népeknél is, akiknél a medvét ősi indogermán neve helyett körülírással nevezték meg barnának, illetve mézevőnek. Hogy pedig az ősmagyar népnek volt földművelése is, azt világos nyelvi adatokon kívül (v. ö. NNy. IV. 8—9) archeológiai leletek is tanúsítják. Ugyanis a pianobori vaskultúra területéről, amely kultúrának körébe a magyar őshaza is beletartozott, előkerültek sarlómaradványok is (v. ö. Ebert, Reallex. der Vorgeschichte: Pianobor és Finnougrier). A földművelést tehát a finnugorok nyilván a medve kultusszal együtt vették át egy matriarchális szervezetű ősi európai néptől. Ezek szerint Alföldi tanulmányának megállapításai számunkra újabb becset adalékot jelentenek arra nézve, hogy az ősmagyar népet semmiképp sem lehet valami zsákmanóvaló életmódot folytató primitív népnek megtenni, ahogy ez a törökösködő őstörténeti elméletek szempontjából szükséges volna.

Moór Elemér.